

Wat hebben zij dat wij niet hebben?

Kusttoerisme Noord Friesland vs. Kusttoerisme Noord Duitsland

Wat hebben zij dat wij niet hebben?

Kusttoerisme Noord Friesland vs. Kusttoerisme Noord Duitsland

Liesbeth de Vries (s2069016)

17 Juni 2013

Jessica Vogelzang

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	3
Inleiding.....	4
<i>Aanleiding</i>	4
<i>Probleemstelling</i>	4
<i>Gebied</i>	5
<i>Opbouw thesis</i>	6
Theoretisch kader.....	6
<i>Definities</i>	6
<i>Theorie</i>	6
<i>Historisch perspectief</i>	7
<i>Conceptueel model</i>	8
Methodologie	9
<i>Enquêtes</i>	9
<i>Spss analyse</i>	10
Resultaten	11
<i>Omgevingsanalyse</i>	11
<i>Resultaten enquête Vlieland</i>	12
<i>Resultaten enquête Greetsiel</i>	16
<i>Vergelijking enquêtes</i>	19
<i>Kansen</i>	19
Conclusie	21
<i>Discussie</i>	22
<i>Aanbeveling verder onderzoek</i>	22
Literatuurlijst.....	23
Bijlage 1: Enquêtevragen Toerisme Friese Noordkust	24
Bijlage 2.1: Umfrage Nord-Deutsche Küste.....	25
Bijlage 2.2: Survey North German Coast	26
Bijlage 3: Normaliteitstoetsen.....	27
Bijlage 4: Figuren	29

Samenvatting

Hoe kunnen twee dusdanig vergelijkbare gebieden toch zo verschillend zijn? Al jaren vallen de toerismecijfers van Noord Friesland in tegenstelling tot haar bijbehorende Waddeneilanden tegen. En niet alleen in vergelijking met de Friese Waddeneilanden vallen de toerismecijfers aan de Noord Friese kust laag uit ook in vergelijking met het toch overeenkomstige Noord Duitse kustgebied vallen deze cijfers ook weer lager uit. In dit onderzoek wordt getracht te onderzoeken welke factoren maken dat de Noord Duitse kust bekend staat als een toeristische trekpleister waar de Noord Friese kust op dit gebied achter blijft. Door middel van enquêtes, literatuuronderzoek, internetresearch en omgevingsanalyse is dit onderzocht. Aan de hand van een aantal pullfactoren voor kusttoerisme en gewoon toerisme is onderzocht welke pullfactoren wel en welke pullfactoren niet aanwezig zijn in beide gebieden. Uit de enquêtes is gebleken dat de ontbrekende factoren aan de Noord Friese kust het zandstrand, bezienswaardigheden en de natuur zijn. Voor de Noord Duitse kust zijn dit het zandstrand en de uitgaansgelegenheden. Hiernaast is er een historisch verschil te vinden tussen het Duitse en Friese kusttoerisme, waar de Noord Duitse kust al enkele eeuwen een populaire plek is om naartoe te gaan voor de rust en reinheid is dit aan de Noord Friese kust niet zo.

Inleiding

Aanleiding

Jaarlijkse trekken vele duizenden toeristen naar het Waddengebied in Noord Nederland. Het grootste deel van deze toeristen richt zich vooral op de Waddeneilanden. Waar op de Friese Waddeneilanden in 2006 4.740.800 overnachtingen plaatsvinden zijn dit er aan de Friese kustgemeenten maar 1.106.000 (Sijtsma & Werner, 2008). Het kusttoerisme in Friesland blijft dan ook achter op de Waddeneilanden wat het aantal toeristen en overnachtingen betreft. Maar de Noord Friese kust blijft niet alleen achter op de eigen Waddeneilanden, zij blijft ook ver achter in recreatie en toerisme op de Noord Duitse kust terwijl de beide gebieden toch vergelijkbaar van aard zijn (Sijtsma & Werner, 2008). In het jaar 2012 vonden er in de kustplaatsen in het Duitse gebied Ostfriesland gezamenlijk 5.162.659 overnachtingen plaats (IHK, 2013). Daar waar langs de Friese Noordkust enkele toeristische trekpleisters gevonden kunnen worden zoals Esonstad of Harlingen, floreren er aan de Duitse Noordkust een flink aantal badplaatsen zoals Emden, Tossens, en Cuxhaven. Dit onderzoek gaat in op de redenen en de herkomst van dit verschil in toerisme en recreatie tussen het Noord Duitse kustgebied en dan met name het gebied Ostfriesland en het Noord Friese kustgebied en waar de mogelijkheden liggen voor beide gebieden.

Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is na te gaan over het hoe en waarom de Noord Duitse zee kust het toeristisch gezien zoveel beter doet dan de Noord Friese zee kust. Dit onderzoek gebeurt aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

Welke factoren maken dat de Noord Duitse kust bekend staat als een toeristische trekpleister waar de Noord Friese kust op dit gebied achterblijft?

Deze vraag wordt geprobeerd te beantwoorden door middel van de volgende deelvragen:

- *Wat is de historische context van beide gebieden betreffende toerisme?*
- *Welke factoren zijn belangrijke pullfactoren voor een toeristisch gebied?*
 - *Welke van deze factoren zijn terug te vinden / ontbreken er aan de vaste Duitse Noordkust?*
 - *Welke van deze factoren zijn terug te vinden / ontbreken er aan de vaste Friese Noordkust?*
- *Waar liggen de mogelijkheden voor beide gebieden betreffende toerisme en dan met name de mogelijkheden voor de Friese Noordkust?*

Gebied

Figuur 1. Noord Friese vaste kustgebied

Figuur 2. Noord Duitse vaste kustgebied & vaste kustgebied Ostfriesland

In de figuren 1. en 2. kan men het desbetreffende gebied zien dat voor dit onderzoek gebruikt wordt. De oranje lijn in figuur 1. geeft een indicatie weer waar zich de vaste Noord Friese kustlijn zich bevindt ten opzichte van de provincie Friesland. De oranje lijn in figuur 2. geeft een indicatie weer waar het deel van de Noord Duitse kust zich bevindt dat in dit onderzoek behandeld wordt. De bruine lijn geeft een indicatie weer van de vaste kust van Ostfriesland waar de vergelijking in dit onderzoek zich voornamelijk op richt.

Opbouw thesis

Deze thesis is opgebouwd uit verschillende delen, beginnend met de inleiding, welke men hierboven heeft kunnen lezen. Hierop volgende het theoretisch kader waarin de bij deze thesis horende theorieën, begrippen en historische context worden besproken. Na het theoretisch kader kan men de methodologie van dit onderzoek vinden waarin de werkwijze wordt verklaard. Hierna bevinden zich de resultaten waarin de enquêteresultaten en de aan- afwezigheid van de pullfactoren kunnen worden gevonden. Afsluitend voor deze thesis bevindt zich de conclusie waarin de bevonden resultaten worden bediscussieerd en geconcludeerd. Volledig aan het eind van deze thesis bevinden zich de literatuurlijst en de bijlagen.

Theoretisch kader

Definities

Voor dit onderzoek zijn er verschillende begrippen die kunnen worden gedefinieerd. De eerste daarvan is kusttoerisme. Kusttoerisme kan worden gezien als het volledige gebied van toerisme, vrije tijd, en recreatieve activiteiten die plaatsvinden in een kustgebied en in de wateren vlak voor de kust (Hall, 2001). Hieronder vallen de gebouwen die bij kusttoerisme horen, dus accommodaties, restaurants en tweede huisjes. Ook de bijbehorende infrastructuur die de ontwikkeling van het toerisme in een gebied ondersteund valt hieronder. Dit zijn bijvoorbeeld de bedrijfjes, jachthavens en activiteitenbedrijven. Daarnaast vallen ook toeristische activiteiten als varen, ecotoerisme, cruises, vissen, snorkelen en duiken hieronder (Miller, 1993, in Hall, 2001). Een andere belangrijke definitie is de pull factor. De pull factoren verklaren waarom toeristen er voor kiezen om naar bepaalde gebieden toe te gaan en deze boven andere gebieden stelt. (Dann, 1977, in Klenosky, 2002).

Theorie

Het push en pull framework is een framework dat uitgaat van de push en pull factoren. Zoals eerder al is gezegd wordt met de pull factoren, de factoren bedoeld die leiden tot de keuze om op vakantie te gaan naar een specifiek gebied. De push factoren verklaren de redenen om op vakantie te gaan. (Dann, 1977, in Klenosky, 2002). Belangrijke pull factoren kunnen zijn; gastvrijheid, stranden, faciliteiten, attracties en historische bezienswaardigheden (Sirakaya & McLellan, 1997, in Klenosky, 2002). Het push en pull framework helpt bij het verklaren van de onderliggende redenen waarom een toerist kiest voor zijn of haar gedrag en keuzes. In dit onderzoek wordt gekeken naar de pull factoren van een gebied en niet naar de push factoren omdat de redenen waarom een toerist van huis gaat in dit onderzoek niet van belang zijn maar de factoren waarom zij naar het gekozen

vakantieoord gaan zijn des te belangrijker. Door de pull factoren voor zowel de Friese Noordkust als de Duitse Noordkust in kaart te brengen kan mogelijk een verschil worden gevonden in het feit waarom de Duitse Noordkust dermate populairder is als vakantieoord dan het Noord Friese kustgebied.

Een toeristisch gebied is veelal afhankelijk van zijn of haar attracties. Er zijn ontzettend veel dingen die als attractie kunnen gelden, natuur, cultuur, erfgoed, strand, pretparken etc. Maar het komt er op neer dat attracties in een toeristisch gebied twee hoofdfuncties hebben; Ten eerste om mensen te lokken en ten tweede om mensen te plezieren en bezig te houden (Gunn & Var, 2002). Op deze manier kan een gebied toeristen aan zich binden. Hierbij komt dat toerisme plaats afhankelijk is en het dus dermate belangrijk is voor een gebied om een eigen attractie of trekpleister te hebben om op langere duur ook nog succesvol op het gebied van toerisme te zijn (Murphy, 1985, in Wilson et al., 2001).

Ook kan er worden gekeken naar wat een toeristische plaats in het algemeen tot een goed lopende toeristische trekpleister maakt. Naast de toeristische attracties waar de toeristen massaal op af komen zijn er ook basisfactoren die een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling en het ontstaan van toerisme in een bepaald gebied. De aanwezigheid van een goede infrastructuur speelt een ontzettend belangrijke rol maar ook de aanwezigheid van een commercieel netwerk en faciliteiten (Gunn, 1988, in Wilson et al., 2001). In het artikel "Factors for Success in Rural Tourism Development" van Wilson et al., (2001) worden daarnaast door respondenten ook verschillende belangrijke factoren aangedragen voor een goede ontwikkeling van ruraal toerisme. Dit waren onder andere goede informatie verstrekking door onder andere VVV kantoren en een wijdverspreid systeem die informatie over het gebied uitdraagt. Hiernaast vonden de respondenten het van belang dat de samenwerking tussen verschillende bedrijven in het gebied soepel verloopt en dat de overheid zijn verantwoordelijkheid neemt voor het subsidiëren en ontwikkelen van het betreffende gebied.

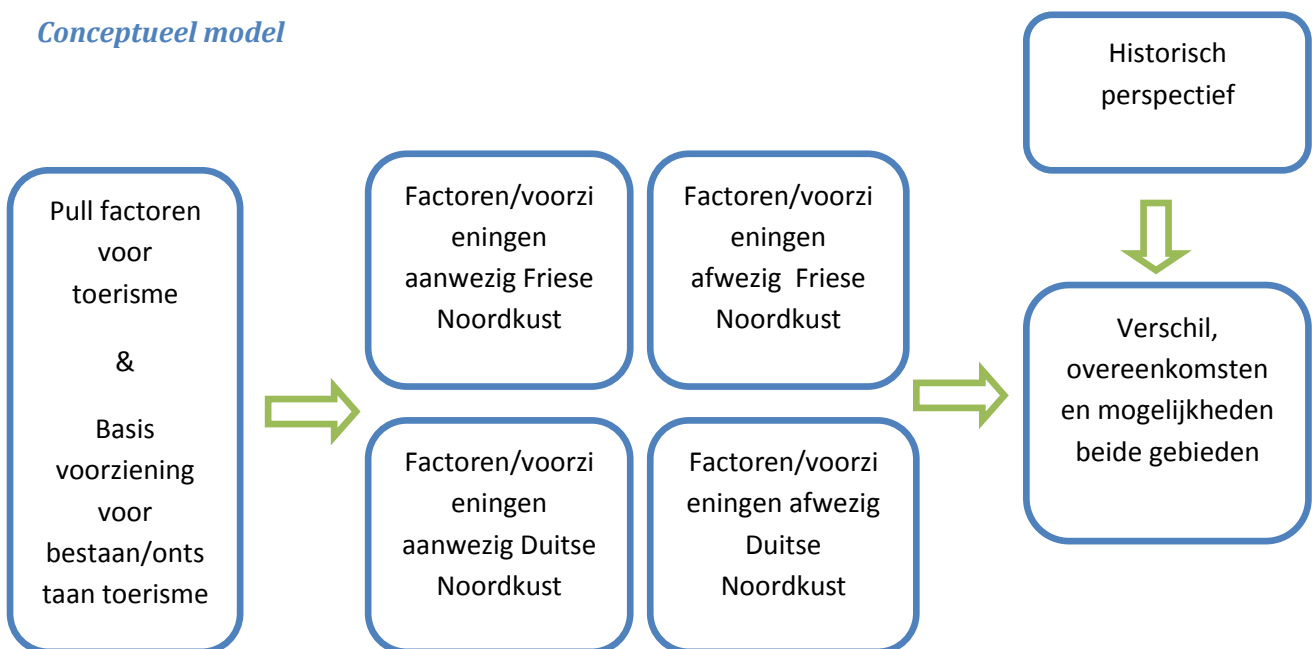
Historisch perspectief

De badcultuur van de Duitse bevolking speelt een belangrijke rol in de geschiedenis van het Duitse kusttoerisme. Net als waar in Engeland de zogenaamde 'Beach resorts' ontstonden, ontstonden er eind 1700 ook aan de Duitse kust verscheidene 'Seebade'. Deze ontstonden vaak eerst uit medische motieven maar dit verplaatste zich steeds meer naar commerciële doeleinden, deze 'Seebade' werden het teken van exclusiviteit. Eerder gold de zee nog als iets angstaanjagends maar in de 16^e en 17^e eeuw veranderde dit, men zag de kust minder als puur landschap en steeds meer mensen, vooral

vanuit de binnenlanden, trokken naar de kust om te genieten van het koude zeewater (Hachtmann, 2007; Bacon, 1997).

Ook trekt het Noord Duitse kustgebied van oudsher veel toeristen uit het Rijn en Ruhrgebied (Weiss, 2003) die hier komen voor de rust, de frisse lucht, de mooie natuur en een schone omgeving; de Duitse 'Sauberkeit' (Sijtsma & Werner, 2008). Duitsland heeft nou eenmaal maar één kustlijn waar de bevolking naar toe kan trekken en dat is de kustlijn in het Noorden en de bijbehorende Waddeneilanden. Dit in tegenstelling tot Nederland welke zowel aan de westkust als aan de noordkust volledig is omgeven door de zee (Google Maps, 2013). In Nederland trekken de mensen uit de Randstad en omgeving vaak eerder naar de westkust van Nederland met badplaatsen met een zandstrand zoals Scheveningen en Zandvoort. Alle badplaatsen langs deze westkust zijn goed voor een jaarlijks aantal overnachtingen van 14,2 miljoen in 2011 (CBS, 2011).

Conceptueel model

Figuur 3. Conceptueel model

In figuur 3. Valt het conceptueel model van dit onderzoek te zien. Allereerst is er gekeken naar wat de belangrijke pullfactoren zijn voor toerisme. Hierbij is er ook gekeken naar welke voorzieningen en factoren een belangrijke rol spelen voor het ontstaan en het bestaan van een toeristisch gebied, dit zijn onder andere infrastructuur én een goed communicatief systeem zijn. Hierna wordt er gekeken welke van deze pullfactoren en voorzieningen voor het bestaan en ontstaan van toerisme aanwezig zijn bij de Noord Friese kust en de Noord Duitse kust. Ook is er hier gekeken naar welke van deze factoren er ontbreken. Als laatste is het historisch perspectief van de beide gebieden in kaart gebracht. Dit proces zal leiden tot een mogelijk inzicht in de verschillen tussen de twee gebieden.

Methodologie

Allereerst is er voor dit onderzoek literatuuronderzoek worden gedaan. Hierbij is er gekeken naar de historische context van zowel de Friese als de Duitse Noordkust om te onderzoeken wat de historische context van beide gebieden betreffende kusttoerisme is. Daarnaast is er in de literatuur ook gekeken naar de factoren die mogelijk een rol gespeeld kunnen hebben bij het ontstaan van het kusttoerisme in beide gebieden. Hierbij is er ook gekeken naar de verschillende factoren die een rol spelen bij toeristische ontwikkeling en wat de factoren zijn die toeristen aantrekken en de toeristen graag willen zien, dit is gedaan om zo vast te stellen welke factoren belangrijke pullfactoren zijn voor een toeristisch gebied. De factoren die hieruit voort zijn gekomen zijn terug te vinden in het theoretisch kader. Hieruit zijn de voor toeristen belangrijkste factoren voortgekomen en op basis hiervan zijn de enquêtes opgesteld waarmee geprobeerd is de aanwezige en ontbrekende pullfactoren voor de Noord Duitse kust en de Noord Friese kust in kaart te brengen. Daarnaast kan hiermee mogelijk ook gevonden worden welke kansen er zijn voor zowel de Noord Duitse kust als wel de Noord Friese kust.

Ook is er steekproefgewijs gekeken op websites van onder andere VVV kantoren, welke van deze eerder geselecteerd factoren terug te vinden zijn in beide gebieden en hierin een belangrijke rol spelen. Deze websites kunnen een vertekend beeld geven omdat deze websites graag de gebieden in een positief daglicht willen stellen, maar geven alsnog een goede indicatie over de afwezigheid van voorzieningen en factoren in het gebied. Hiernaast zijn in zowel het Noord Friese Kustgebied als het Noord Duitse kustgebied globale observaties gedaan in vergelijkbare gebieden om zo zelf visueel vast te kunnen stellen of er daadwerkelijk zeer grote verschillen zijn tussen de twee gebieden die gemakkelijk met het blote oog opgemerkt kunnen worden. Hierbij is er vooral gefocust op het Ostfrieze deel van de Duitse Noordkust omdat dit gebied net als de Noord Friese kust ook aan de Waddenzee grenst en van vergelijkbare grootte is.

Enquêtes

Een groot deel van dit onderzoek is gebaseerd op enquêtes die zijn gehouden in twee verschillende gebieden. Aan de Friese Noordkust blijven de toeristenaantallen achter. Er zijn dan ook weinig toeristen aan wie gevraagd kan worden wat zij missen in het kustgebied. Bovendien zijn de toeristen die aan zouden kunnen geven wat zij nou missen in het Friese kustgebied veelal naar de Waddeneilanden getrokken om hun vakantie door te brengen. Daarom is ervoor gekozen om enquêtes op één van de Waddeneilanden uit te voeren. Op het Waddeneiland Vlieland zijn een dertigtal enquêtes afgenomen onder toeristen, deze enquête is terug te vinden in bijlage 1. 32

mensen zijn benadert om de enquête in te vullen 30 van hen hebben deze ook daadwerkelijk ingevuld, de non respons lag hier dan ook op 6.3%. Hen is hierbij gevraagd waarom zij ervoor hebben gekozen om naar een Waddeneiland te gaan en niet naar het Friese kustgebied. Ook is hen gevraagd wat de factoren zijn die ontbreken aan de Friese Noordkust waardoor maar weinig mensen kiezen voor een vakantie aan de Friese Noordkust. In het Noord Duitse Kustgebied in het plaatsje Greetsiel is ook een dertigtal enquêtes aan de toeristen voorgelegd, van deze enquête bestaat een Engelstalige en een Duitstalige versie, dit is gedaan om zowel bij de Duitse toeristen als bij de toeristen uit het buitenland, die geen Duits spreken een enquête af te kunnen nemen, deze enquêtes zijn terug te vinden in bijlage 2.1 en bijlage 2.2. Hierbij zijn veertig mensen gevraagd te participeren aan de enquête 30 van hen hebben deze enquête ingevuld. De non respons van deze enquête ligt dan ook op 25%. Deze respondenten is onder meer gevraagd welke pullfactoren er aanwezig zijn in het gebied en welke factoren het voor hen aantrekkelijk maakt om naar de Noord Duitse kustgebied te trekken en waarom zij ervoor hebben gekozen om de vaste kust van Noord Duitsland te bezoeken en niet een Waddeneiland. Op deze manier is geprobeerd het verschil te onderzoeken wat de toeristen van het gebied vinden en wat hun pull factoren zijn en factoren er ontbreken. Hiermee kan onder andere worden onderzocht waar het verschil in populariteit tussen het Duitse en Friese kustgebied nou precies ligt. Deze enquêtes zijn vervolgens uitgewerkt doormiddel van het SPSS programma.

Spss analyse

Na het uitwerken van de gegevens die uit de enquêtes naar voren zijn gekomen is er een Normaliteittoets uitgevoerd op alle vragen uit de beide enquêtes. De uitkomsten van deze twee normaliteittoetsen kunnen gevonden worden in bijlage 3. Uit de normaliteittoetsen is gebleken dat het significantieniveau voor de vragen van de beide enquêtes kleiner is dan 0.05 en de enquêtes dus niet normaal verdeeld waren. Er moest dus een non-parametrische toets uitgevoerd worden. Bovendien is het aantal cases te klein om een parametrische toets uit te voeren. Veel non-parametrische toetsen gaan uit van een ratiovariabele welke in de beide enquêtes niet voorkwam. Een toets die wel in aanmerking kwam voor de analyse was de Chi-kwadraat toets. Deze Chi-kwadraat toets kan uitgevoerd worden op de vraag "hoe tevreden bent u met de aanwezigheid van de faciliteiten in dit gebied" aangezien het hier een ordinale variabele betreft, deze variabele kon onder andere vergeleken worden met duur verblijf en/of afstand woonplaats. Deze Chi-kwadraat toets mag alleen maar verder uitgevoerd worden als voor maximaal 20% van de cellen geldt dat de verwachte waarde lager is dan 5 en geen enkele cel kleiner is dan 1. In het geval van dit onderzoek gold dat elk onderdeel van deze vraag meer dan 20% van de cellen een verwachte waarde had die lager was dan 5. De uitkomsten van de Chi-kwadraat toets waren dus niet bruikbaar. Samenvoegen van de verschillende factoren bood hierbij ook geen uitkomst. De enquêtes zelf konden ook niet

samen gevoegd of op exacte wijze vergeleken worden aangezien ze over twee totaal verschillende gebieden gaan en de keuze is gemaakt om één van de enquêtes op een Waddeneiland te houden door het gebrek aan toeristen in Noord Friesland zoals eerder in de methodologie al is genoemd. Tevens is de vraagstelling in beide enquêtes anders, waar er bij de enquête op Vlieland is gevraagd waarom men naar een Waddeneiland is gegaan in plaats van naar de vaste Friese Noordkust is er bij de enquête in Greetsiel gevraagd waarom men naar de vaste Duitse Noordkust is gegaan in plaats van naar een Waddeneiland. Uiteindelijk konden er dus geen statistische toetsen worden uitgevoerd. Wel zijn alle gegevens verder uitgewerkt in tabellen en histogrammen en zijn de vragen waarbij er de mogelijkheid was om meerdere antwoorden in te vullen doormiddel van ‘multiple respons’ samen gevoegd en uitgewerkt.

Resultaten

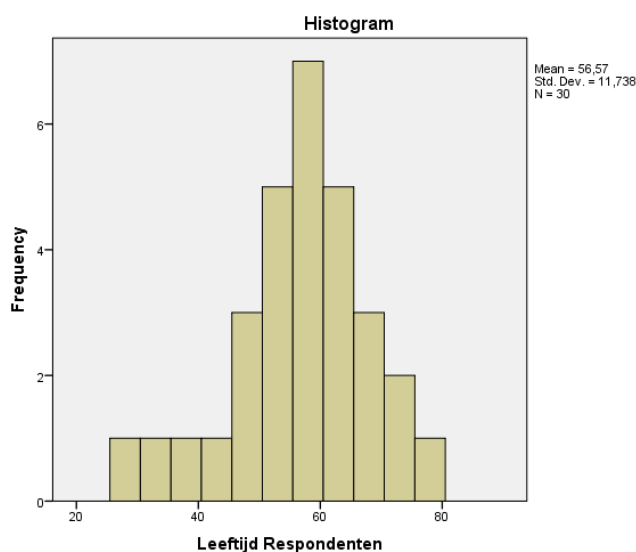
Omgevingsanalyse

In het kader van dit onderzoek is er ook globaal gekeken naar de omgevingsfactoren en of hier mogelijk een overduidelijk verschil in lag. Zowel een deel van het Noord Friese kustgebied als een deel van het Noord Duitse kustgebied is bezocht. Hieruit is gebleken dat beide gebieden toch zeer vergelijkbaar van aard zijn. Zowel qua omgevingsfactoren, bereikbaarheid, natuur en sfeer hier ligt geen duidelijk verschil. Een duidelijk verschil was wel te zien in de bezoekersaantallen in de beide gebieden zoals in de aanleiding al is genoemd.

Een indicator van verblijfplaatsen kan bijvoorbeeld een camping zijn. Op verschillende toerismepromotiewebsites kan hier informatie over gevonden worden. Zo zijn er rondom de Noord Friese kust wel degelijk een hoop campings te vinden maar dit zijn veelal kleine campings met niet al te veel voorzieningen waarvan vele onder kamperen bij de boer vallen. In Noord Duitsland – Ostfriesland kunnen daarentegen minder campings worden gevonden maar wel kunnen daar meerdere grote campings worden gevonden met bijbehorende voorzieningen (camping.info, 2013a; camping.info, 2013b; Ostfriesland-toerisme, 2013). Een ander pullfactor voor kusttoerisme was het zandstrand, er vallen inderdaad aan de Duitse Noordkust meer zandstranden te vinden dan aan de Noord Friese kust maar dit is nog steeds een gering aantal. Als we inzoomen op het Ostfriesland kunnen deze zandstranden in dit gebied nauwelijks meer terug worden gevonden. De zandstranden die gevonden kunnen worden liggen vooral rondom de plaatsjes Hooksiel, Neuharlingersie, Cuxhaven en rondom Willems haven (Google Maps, 2013a). Wel is er aan de Friese Noordkust vaker sprake van een verharde kust en dijken (Google Maps, 2013b).

Resultaten enquête Vlieland

In Figuur 4. is te zien dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten 57 jaar bedraagt en dat de leeftijdscategorie 50 jaar tot en met 70 jaar de meeste respondenten bevat. Daarnaast heeft 70% van de respondenten de vraag of zij binnen een straal van 100 kilometer van hun vakantieverblijf wonen beantwoord met 'nee' de overige 30% woon de binnen een straal van 100 kilometer van hun vakantieverblijf en geen van de respondenten kwam uit het buitenland. Dit betekent dus dat het grootste deel van de respondenten niet in de nabije omgeving van hun vakantieverblijf wonen. De vraag hoe lang de respondenten op Vlieland blijven is door 100% van de geënquêteerden met langer dan één dag.

Figuur 4. Leefijd respondenten enquête Vlieland

Dus bij alle dertig respondenten is er geen sprake van het fenomeen dagjestoerist, maar van langdurig verblijf van ten minste meer dan één dag. Hier kan dus ook geen onderscheid tussen worden gemaakt.

Tabel 1. Factoren die de keuze voor een Waddeneiland boven het Noord Friese kustgebied bepalen; Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Keuze Waddeneiland Boven Friese Noordkust	Faciliteiten	1	1,4%	3,3%
	Natuur	21	29,6%	70,0%
	Zandstrand	16	22,5%	53,3%
	Verblijfplaats	12	16,9%	40,0%
	Gastvrijheid	6	8,5%	20,0%
	Bezienswaardigheden	4	5,6%	13,3%
	Bereikbaarheid/Infrastructuur	0	0%	0%
	Attracties/Recreatiemogelijkheden	0	0%	0%
	Uitgaansgelegenheden	0	0%	0%
	N.v.t.	2	2,8%	6,7%
	Eilandgevoel*	7	9,9%	23,3%
	Familie*	2	2,8%	6,7%
	Total	71	100,0%	236,7%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Daarnaast is de geënquêteerden gevraagd waarom zij de keuze hebben gemaakt voor een Waddeneiland boven de vaste Friese Noordkust. In tabel 1. zijn de resultaten van deze vraag te zien. Alle dertig respondenten hebben deze vraag beantwoord, bij deze vraag was het mogelijk meerdere antwoorden aan te kruisen dit resulteert erin dat er 71 antwoorden zijn aangekruist door de 30 respondenten. 70% van alle geënquêteerden heeft voor de natuur gekozen als reden waarom zij voor een Waddeneiland (Vlieland) hebben gekozen boven de Noord Friese kust. Dit antwoord beslaat 29,6% van alle antwoorden.

Ook speelt het zandstrand hierbij een belangrijke factor (53,3%) en de verblijfplaats. In de tabel valt ook te zien dat achter de factoren 'eilandgevoel' en 'familie' een asterisk is geplaatst. Dit komt omdat deze factoren in eerste instantie geen rol speelden in de enquête maar bij het uitvoeren van de enquête door een aantal respondenten - voor eilandgevoel door 23,3 % van de respondenten - werd genoemd als een bepalende factor waarom zij voor een Waddeneiland hebben gekozen in plaats van voor de Noord Friese kust, deze factoren zijn dus tijdens het maken van de analyse toegevoegd. Geen van de respondenten heeft bereikbaarheid/infrastructuur, attracties/recreatiemogelijkheden en uitgaansgelegenheden als factor aangemerkt.

Ook voor de vraag wat volgens de respondenten de Friese Noordkust aantrekkelijker zou maken zodat het meer toeristen aan zou trekken geldt dat deze vraag met één of meerdere antwoorden beantwoord kan worden. In totaal is deze vraag wederom door de 30 respondenten ingevuld en

Tabel 2. Wat zou de Friese Noordkust aantrekkelijker kunnen maken; Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Wat zou de Friese Noordkust aantrekkelijker maken	Faciliteiten	1	2,7%	3,3%
	Natuur	2	5,4%	6,7%
	Attracties/Recreatiemogelijkheden	1	2,7%	3,3%
	Zandstrand	4	10,8%	13,3%
	Verblijfplaats	2	5,4%	6,7%
	Bezienswaardigheden	3	8,1%	10,0%
	Uitgaansgelegenheden	1	2,7%	3,3%
	Bereikbaarheid/Infrastructuur	0	0%	0%
	Gastvrijheid	0	0%	0%
	Niets, het is prima zoals het is	17	45,9%	56,7%
	N.v.t.*	6	16,2%	20,0%
Total	37	100,0%	123,3%	

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

hebben zij in totaal 37 antwoorden aangekruist, dit valt terug te zien in tabel 2. Het grootste deel van de toeristen, namelijk 56,7%, heeft gekozen voor het antwoord: 'niets het is prima zoals het is'. Hierbij moet gezegd worden dat veel mensen geen weet hadden van de vaste Friese kust en daarom het antwoord gaven 'niets het is prima zoals het is'. Daarnaast gaven veel mensen hierbij aan dat ze het inderdaad wel prima vonden zoals het is maar dat het gewoon niet hun keuze van vakantiegebied was en vaak hadden velen van hen er niet bij nagedacht om dit als mogelijk vakantiegebied te bezoeken. Wederom valt ook in deze tabel een asterisk te zien; enkele mensen (20,0%) gaven hierbij aan dat zij graag 'niet van toepassing' ook als antwoord wilden zien omdat zij geen kennis van dit gebied hadden. Ook dit antwoord is dus later tijdens de analyse toegevoegd. Naast de antwoorden 'niet van toepassing' en 'Niets het is prima zoals het is' was er ook een deel van de respondenten (13,3%) dat aangaf dat zij ook graag een zandstrand en meer bezienswaardigheden (10%) zouden zien aan de Noord Friese kust. Dit zou het wellicht een aantrekkelijker kunnen maken vooral om bijvoorbeeld een dagje naar het strand te gaan met de kleinkinderen zoals enkele van de respondenten naast de enquête aangaven. Geen van de respondenten heeft bereikbaarheid/infrastructuur en gastvrijheid als factor aangemerkt.

Hiernaast is de respondenten gevraagd over het voorhanden zijn van goede vindbare informatie over de Friese Noordkust. Deze vraag is aan de enquête toegevoegd om op deze manier erachter te komen of de informatieverstrekking, wat een belangrijk aspect is van toeristische ontwikkeling, voldoende was. De respondenten konden als mogelijke antwoorden kiezen tussen 'ja', 'nee' en 'niet naar geïnformeerd'. Het gros van de respondenten namelijk 77% heeft hierbij gekozen voor niet naar geïnformeerd. De overige 23% heeft gekozen voor het antwoord 'ja' maar klaarblijkelijk alsnog niet haar keuze op de Friese Noordkust laten vallen.

Zoals al is gezegd kan er geen vergelijking gemaakt worden tussen toeristen die één dag op het eiland verbleven of langer dan één dag op het eiland verbleven aangezien alle respondenten van deze enquête langer dan één dag verbleven. Wel kan er een vergelijking worden gemaakt tussen de respondenten die binnen een straal van 100 kilometer of buiten een straal van 100 kilometer van hun vakantiegebied wonen. Hier zijn bij vrijwel geen van de factoren grote verschillen naar voren gekomen tussen de respondenten die binnen een straal van 100 kilometer of buiten een straal van 100 kilometer van hun vakantiegebied wonen. Het enige aanzienlijk verschil dat hierbij gevonden kan worden is op de vraag waarom men het Waddeneiland verkoos boven de Noord Friese kust en waarbij men de verblijfplaats als factor genomen heeft. Hierbij heeft 2/3 van de respondenten die binnen 100 kilometer woonde verblijfplaats als factor genoemd tegenover 1/3 van de respondenten die buiten een straal van 100 kilometer van zijn of haar verblijfplaats woont, zoals is te zien in tabel 3.

**Tabel 3. Verblijfplaats * Woonplaats binnen een straal van 100 kilometer van
verblijfplaats Crosstabulation**

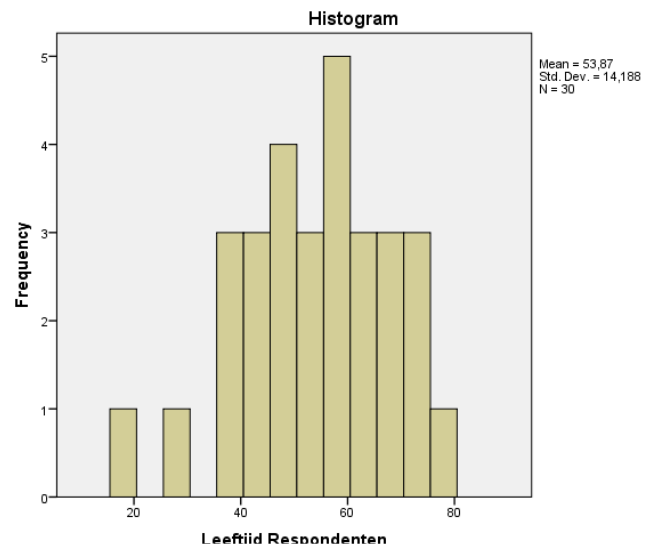
Count

		Woonplaats binnen een straal van 100 kilometer van verblijfplaats		Total
		ja	nee	
Verblijfplaats	niet aangekruist	3	15	18
	wel aangekruist	6	6	12
Total		9	21	30

Op basis van de antwoorden van de respondenten kan ook de deelvraag “welke pullfactoren ontbreken er in het Noord Friese kustgebied” worden beantwoord. Ontbrekende pullfactoren aan de Friese Noordkust zijn volgens de respondenten namelijk het zandstrand, bezienswaardigheden en de natuur. Daarnaast gaven veel respondenten aan zoals eerder al is genoemd dat de Friese Noordkust prima is zoals het is maar dat het gewoon niet hun keuze van vakantiegebied is of zoals veel respondenten aangaven, het eiland gevoel ontbreekt.

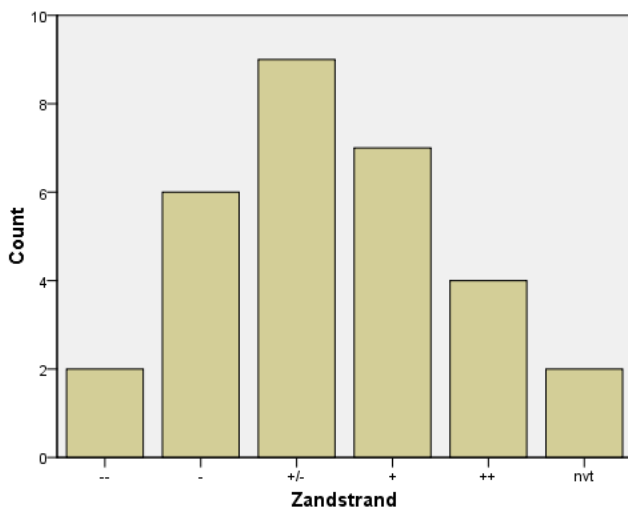
Resultaten enquête Greetsiel

In figuur 5. valt te zien dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten 54 jaar is. Ook bij deze enquête kwamen de meeste respondenten niet uit de nabije omgeving. Op de vraag of zij binnen een straal van 100 kilometer van hun verblijfplaats woonden beantwoordden 80% van de respondenten deze vraag met 'nee', 3,3% van de respondenten beantwoorde dit met 'ja' en kwam dus uit de nabije omgeving de overige 16,7% van de respondenten kwam uit het buitenland. In tegenstelling tot bij Vlieland kan er in deze enquête wel een onderscheid worden gevonden tussen de dagjestoeristen en de toeristen die voor langere tijd in het gebied verblijven 40 % bleef namelijk maar één dag in het gebied tegenover 60% van de respondenten die langer in het gebied verbleven.

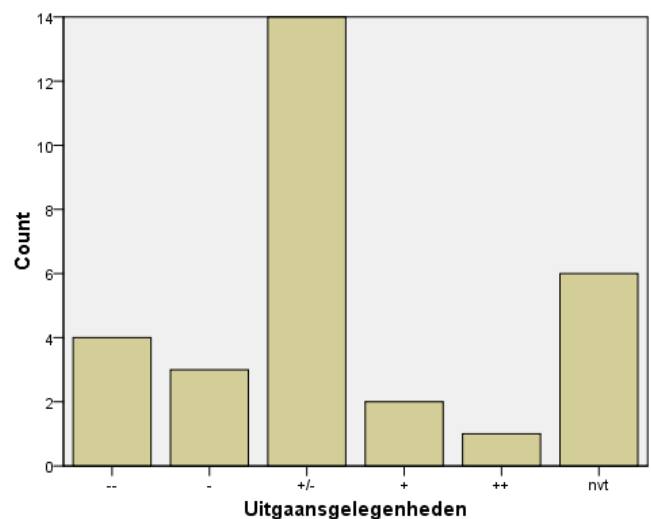

Figuur 5. Leeftijd Respondenten enquête Greetsiel

Daarnaast is de respondenten gevraagd over hoe tevreden de respondenten waren met de aanwezigheid van de pullfactoren in het desbetreffende gebied. Deze vraag kon beantwoord worden met een --, -, +/-, +, ++ waar de -- voor zeer slecht staat en de ++ voor zeer goed en de +/- voor neutraal. Door middel van deze vraag kon gekeken worden wat de pluspunten/pullfactoren zijn van in dit geval Greetsiel en omgeving. In bijlage 4 kunnen alle resultaten van deze vraag gevonden worden en kan men zien hoe de respondenten de aanwezigheid van de volgende factoren in Greetsiel hebben beoordeeld. De meeste pullfactoren scoorden vrij hoog. Alleen het zandstrand (figuur 5.1) en de uitgaansgelegenheden (figuur 5.2) werden in vergelijking tot de andere

Figuur 6.1. Zandstrand

Figuur 6.2. Uitgaansgelegenheden

pullfactoren aanzienlijk meer met zeer slecht (--) en slecht (-) aangeduid. Het zandstrand ontbrak in het gebied volgens de respondenten. Dat de uitgaansgelegenheden zo laag uit de bus kwamen valt onder andere te verklaren aan het feit dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten 53 jaar was en vele van hen aangaven hier geen behoefte aan te hebben en er dus vaak ook niet naar gekeken hebben. Overigens gaven ook de jongere respondenten aan dat de uitgaansvoorzieningen niet voor handen waren in het gebied en dus ook daadwerkelijk ontbraken in het gebied. Voor zowel de voorzieningen, attracties/recreatiemogelijkheden, bereikbaarheid/infrastructuur, gastvrijheid, bezienswaardigheden, verblijfplaats en natuur geldt dat meer dan 2/3 van de respondenten deze factoren met zeer goed (++) of goed (+) aan hebben geduid. Op basis van de resultaten van de enquête en de antwoorden van de respondenten kunnen de deelvragen “welke pullfactoren ontbreken er in het Noord Duitse kustgebied” en “welke pullfactoren zijn er aanwezig” worden beantwoord. Aanwezig zijn dus duidelijk wel volgens de respondenten de voorzieningen, de natuur, attracties/recreatiemogelijkheden, een goede bereikbaarheid/infrastructuur, verblijfplaats, een goede gastvrijheid en bezienswaardigheden. Grotendeels afwezig volgens hen is dus het zandstrand en de uitgaansgelegenheden.

Ook is de respondenten gevraagd waarom zij voor de Noord Duitse kust hebben gekozen boven een Waddeneiland, de resultaten hiervan vallen terug te vinden in tabel 4. Ook bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk, in totaal hebben de 30 respondenten 60 antwoorden aangekruist. De voornaamste reden voor de respondenten, deze reden is door exact 50% van de respondenten

Tabel 4. Factoren die de keuze voor een de Noord Duitse kust boven de Waddeneilanden bepalen; Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Keuze Noord Duitse Kust boven Waddeneiland	Voorzieningen	2	3,3%	6,7%
	Natuur	6	10,0%	20,0%
	Attracties/Recreatiemogelijkheden	7	11,7%	23,3%
	Zandstrand	1	1,7%	3,3%
	Bereikbaarheid/Infrastructuur	15	25,0%	50,0%
	Verblijfplaats	10	16,7%	33,3%
	Gastvrijheid	7	11,7%	23,3%
	Uitgaansgelegenheden	1	1,7%	3,3%
	Bezienswaardigheden	7	11,7%	23,3%
	Niet van toepassing	4	6,7%	13,3%
	Total	60	100,0%	200,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

genoemd, om voor de Noord Duitse kust te kiezen en niet voor een Waddeneiland was de bereikbaarheid van het gebied. Het is goed bereikbaar en men kan gemakkelijk uitvallen naar andere naastgelegen gebieden waar men op een eiland juist 'vast' zit op het eiland. Hiernaast zijn attracties, bezienswaardigheden, gastvrijheid en de verblijfplaats belangrijke redenen om voor de vaste Noordkust van Duitsland te kiezen boven een Waddeneiland. Ook gaven een aanzienlijk aantal respondenten aan dat zij naar het gebied kwamen om te fietsen, daar was het gebied bij uitstek geschikt voor.

Als antwoord op de vraag of de respondenten goed informatie konden vinden over hun vakantiegebied, in dit geval Greetsiel en omgeving, heeft 67% van de respondenten 'ja' geantwoord, 7 % beantwoorde dit met 'nee' en 27% had hier geen mening over of heeft hier niet naar geïnformeerd.

Een vergelijking in factoren tussen de respondenten die binnen een straal van 100 kilometer van hun verblijfplaats wonen of zij die verder dan 100 kilometer van hun verblijfplaats of in het buitenland wonen is er moeilijk door het feit dat slechts één respondenten dichterbij dan 100 kilometer van zijn of haar vakantiegebied woont. Dit is dan ook vrijwel niet te vergelijken. Wat wel te vergelijken valt is het verschil tussen de dagjestoeristen; de respondenten die maar één dag blijven of de toeristen die langer dan één dag blijven. Ook hier vielen geen grote verschillen op te merken. Alleen bij de vraag waarom de respondent had gekozen voor de vaste Duitse kust in plaats van een Waddeneiland viel het op dat de bereikbaarheid evenredig van belang voor zowel de dagjestoeristen als de toeristen met een langer verblijf (zie tabel 5). Van beide groepen gaf 50 % aan dat dit een belangrijke factor was om voor de Noord Duitse vaste kust te kiezen en niet voor een Waddeneiland.

Tabel 5. Bereikbaarheid/Infrastructuur * Duur verblijf in vakantiegebied Crosstabulation

Count		Duur verblijf in vakantiegebied		Total
		één dag	langer dan één dag	
Bereikbaarheid/Infrastructuur	niet aangekruist	6	9	15
	wel aangekruist	6	9	15
Total		12	18	30

Vergelijking enquêtes

Beide enquêtes hebben een gemiddelde leeftijd tussen de 50 en 60 jaar namelijk; respectievelijk 57 jaar met een standaard afwijking van 12 jaar voor de enquête op Vlieland en 57 jaar met een standaardafwijking van 14 jaar voor de enquête in Greetsiel. Dit zegt veel over de gemiddelde leeftijd van de mensen die de beide gebieden aantrekken. De enquête op Vlieland is op een reguliere maandagmiddag afgenomen dit zou het grote aantal vijftigplussers verklaren aangezien veel mensen toch aan het werk of naar school zijn op maandagmiddag. Maar de enquête in Greetsiel is op eerste pinksterdag afgenomen wat tevens een zondag is waarop toch het grootste deel van de mensen vrij is en ook hier was het grootste deel van de respondenten vijftig plus. Het grootste deel van de respondenten van de beide enquêtes woonde niet in de buurt van hun vakantiegebied. Op Vlieland woonde 70% van de respondenten verder dan 100 kilometer van hun vakantieverblijf, in Greetsiel was dit 80% tevens kwam hier ook nog 16.7% van de respondenten uit het buitenland.

De informatieverstrekking over zowel de Noord Friese kust als de Noord Duitse kust was ook goed, in die zin dat zij die naar informatie over één van de twee gebieden hebben gezocht dit ook goed konden vinden. Dit is toch één van de belangrijke punten voor het ontwikkelen van de een toeristisch gebied (Gunn, 1988, in Wilson et al., 2001).

Ook kan er gezegd worden dat volgens de respondenten van beide enquêtes het de beide gebieden aan zandstrand ontbrak. Verder ontbraken er aan pullfactoren volgens de respondenten aan de Noord Friese kust bezienswaardigheden en natuur. Hiernaast was de Friese Noordkust prima zoals hij is. Voor de Noord Duitse kust is dit naast het zandstrand ook de uitgaansgelegenheden verder waren hier de overige genoemde pullfactoren volgens de respondenten wel voldoende aanwezig aangezien zij het voorhandensein van de overige factoren zeer positief beantwoorden. Een goede bereikbaarheid speelt voor de respondenten op Vlieland geen factor van belang, geen van de respondenten gaf dit waar dan ook als factor aan. In Greetsiel speelt dit echter wel een grote rol. Hier ligt dan ook mogelijk een verschil tussen een Waddeneiland en de vaste kust.

Kansen

Op de derde deelvraag over waar de kansen voor beide gebieden liggen zijn verschillende antwoorden mogelijk. Gezien het feit dat 50% van de respondenten van de enquête in Greetsiel zeggen dat zij wegens de goede bereikbaarheid en infrastructuur hebben gekozen voor de Duitse Noordkust in plaats van voor een Waddeneiland betekent dit dat hier voor de Friese Noordkust ook kansen liggen. Zeker ook aangezien volgens de literatuur infrastructuur en een goede bereikbaarheid belangrijk zijn voor een goede ontwikkeling van een toeristisch gebied (Gunn, 1988, in Wilson et al.,

2001). Hiernaast heeft een vakantieganger of recreant op een Waddeneiland geen uitwijkmogelijkheid naar een volgend gebied, aan de vaste kust vormt dit geen probleem. Ook zijn beide enquêtes ingevuld door een groot aandeel 40 tot 60 jarigen in Greetsiel lag liep deze leeftijd zelfs tot de 70 jaar aangezien. Deze leeftijdsgroep biedt de beide gebieden ook kansen aangezien zij nu ook al veelal in deze/soortgelijke gebieden te vinden zijn. Waar op Vlieland alle respondenten langer dan één dag verbleven was 40% van de respondenten in Greetsiel maar voor één dag in het gebied te vinden. Onder andere om te recreëren en te fietsen. Hier ligt ook een kans voor de Noord Friese kust, maar ook een kans voor de Noord Duitse kust om deze manier van recreëren uit te breiden waar zij al volop mee bezig zijn.

Conclusie

De Noord Friese vaste kust en de Noord Duitse vaste kust zijn vergelijkbaar van aard gebleken. Op de vraag “welke factoren maken dat de Noord Duitse kust bekend staat als een toeristische trekpleister waar de Noord Friese kust op dit gebied achter blijft?” speelt vooral de historische achtergrond van de beide gebieden een grote rol. Van oudsher de Duitse Noordkust veel bekender is met het idee van kusttoerisme en badplaatsen dan de Friese Noordkust. Tevens heeft Duitsland nou eenmaal maar één kustlijn waar de bevolking naar toe kan trekken in tegenstelling tot Nederland welke zowel aan de westkust als aan de noordkust volledig is omgeven door de zee. Hier ligt dan ook een groot aandeel in het verschil tussen het toerisme in de Duitse Noordkust en de Friese Noordkust.

Belangrijke pullfactoren zijn gebleken uit de literatuur; natuur, verblijfplaats, uitgaansgelegenheden gastvrijheid, stranden, faciliteiten, attracties en bezienswaardigheden (Sirakaya & McLellan, 1997, in Klenosky, 2002 & Gunn & Var, 2002). Daarnaast zijn belangrijke factoren voor de ontwikkeling van toerisme de aanwezigheid van een goede en de aanwezigheid van een commercieel netwerk en faciliteiten (Gunn, 1988, in Wilson et al., 2001). Uit de enquêtes is gebleken dat de belangrijkste factoren om voor een Waddeneiland te kiezen in plaats van voor de Noord Friese kust het zandstrand en de natuur zijn. Hiernaast gaven de respondenten aan dat er de Friese kust eigenlijk prima is zoals het is, alleen enkelen van hen misten het zandstrand en bezienswaardigheden aan de Noord Friese kust. Voor veel geënquêteerden was er geen specifieke reden om niet voor de Friese kust te kiezen maar kwam het vaak niet in hen op of hadden zij een voorkeur voor een Waddeneiland en het eilandgevoel. Voor de Noord Duitse kust zijn het zandstrand en de uitgaansgelegenheden de ontbrekende factoren gebleken. De overige pullfactoren waren volgens de respondenten voldoende aanwezig. Daarnaast was de bereikbaarheid en een goede infrastructuur als belangrijkste factor naar voren gekomen om voor de Noord Duitse kust te kiezen en niet voor een Waddeneiland. Hiernaast zijn attracties, bezienswaardigheden, gastvrijheid en de verblijfplaats belangrijke redenen om voor de vaste Noordkust van Duitsland te kiezen boven een Waddeneiland

De kansen voor de beide gebieden liggen voornamelijk in het dagjes toerisme en in de goede bereikbaarheid en uitwijkmogelijkheden van de gebieden, aangezien dit laatste voor de meeste respondenten in Greetsiel de belangrijkste keuze was om voor de vaste kust te kiezen is het voor de Noord Friese kust een goede optie om hierop in te spelen. Grote verschillen zijn er uiteindelijk niet naar voren gekomen uit deze enquêtes, wel kan er gezegd worden dat er historisch gezien een groot verschil ligt in het kusttoerisme tussen de beide gebieden en dat dit verschil tot vandaag de dag nog altijd tot uiting komt.

Discussie

De keuze om een enquête op een Fries Waddeneiland te houden en om er één aan de vaste Duitse Noordkust te houden is bewust gemaakt, zoals eerder in de methodologie al is genoemd. Maar omdat de enquêtes verschillend zijn en de vraagstelling van beide enquêtes niet genoeg overeen komen kan er geen exacte vergelijking gemaakt worden. Bijvoorbeeld; de enquête op Vlieland vraagt de respondenten waarom zij naar een Waddeneiland is gegaan in plaats van de Noord Friese kust, waar de enquête in Greetsiel de respondenten vraagt waarom zij naar de Duitse vaste kust zijn gegaan in plaats van een Waddeneiland. Dit bemoeilijkt het om een rechtlijnige conclusie uit het onderzoek te halen. Daarnaast zijn er vrij weinig cases voor beide enquête, namelijk in elk gebied 30, het betreft hier dus een vrij kleine steekproef. Dit maakt het moeilijker om een statistische toets los te laten. Daarnaast is niet alle informatie van de gebruikte websites altijd even betrouwbaar, ook daar moet altijd rekening mee worden gehouden.

Aanbeveling verder onderzoek

Voor een toekomstig onderzoek in dit gebied is het vooral verstandig om een grootschaliger onderzoek te doen, meer respondenten, meer enquêtes en een groter gebied. Dit onderzoek is namelijk nog maar een zeer kleine afspiegeling van wat er daadwerkelijk speelt. Hiernaast is het verstandig om naast een enquête ook alle pullfactoren in kaart te brengen door middel van een gisanalyse waar in dit onderzoek geen tijd en ruimte meer voor was.

Literatuurlijst

Bacon, W. (1997). The rise of the German and the demise of the English spa industry: a critical analysis of business success and failure. *Leisure Studies*, 16(3), 173-187.

Camping.info (2013a). *Overzicht camping Friesland*. Geraadpleegd op 27-05-2013 via: <http://nl.camping.info/nederland/friesland/campings>

Camping.info (2013b). *Übersicht Camping Ostfriesland*. Geraadpleegd op 27-05-2013 via: <http://www.camping.info/deutschland/niedersachsen-und-bremen/ostfriesland/campingplaetze>

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2011). *Toerisme in Nederland 2011*. Den Haag: CBS

Google Maps (2013a). *Duitsland*. Geraadpleegd op 27-05-2013 via: <http://maps.google.com/>

Google Maps (2013b). *Friesland*. Geraadpleegd op 28-05-2013 via: <http://maps.google.com/>

Gunn, C. & Var, T. (2002). *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases*, New York: Routledge

Hachtmann, R. (2007). *Tourismus-Geschichte*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co

Industrie- und Handelskammer für Ostfriesland und Papenburg (IHK) (2013). *Tourismus in den Küstenbadeorten Ostfrieslands*. Geraadpleegd op 27-05-2013 via: http://www.ihk-emden.de/linkableblob/1717456/.8./data/Tourismus_in_den_Kuestenbadeorten_Ostfrieslands-data.pdf, Emden: Industrie- und Handelskammer für Ostfriesland und Papenburg

Hall, M. (2001). Trends in ocean and coastal tourism: the end of the last frontier?. *Ocean & Coastal Management*, Volume 44, pp. 601–618.

Klenosky, D. (2002). The "Pull" of Tourism Destinations: A Means-End Investigation. *Journal of Travel Research*, Volume 40, pp. 385-395.

Ostfriesland-toerisme (2013). *Kaart van campingplaatsen in Ostfriesland*. Geraadpleegd op 27-05-2013 via: <http://www.ostfriesland-toerisme.nl/nc/camping-en-caravans/kaart-campingplaatsen.html>

Sijtsma, F. & Werner, G. (2008). *Recreatie en toerisme in het Waddengebied*, Leeuwarden: Raad voor de Wadden

Weiss, C. (2003). *Tourismus an der ostfriesischen Nordseeküste - Struktur und jüngere Entwicklung* Düsseldorf: Heinrich-Heine-Universität

Wilson, S., Fesenmaier, D., Fesenmaier, J., Es, J. Van, (2001). Factors for Success in Rural Tourism Development, *Journal of Travel Research*, Volume 40, pp. 132-138.

Bijlage 1: Enquêtevragen Toerisme Friese Noordkust

Wat is uw leeftijd

.....

Woont u binnen een straal van 100 kilometer van uw vakantiegebied?

- Ja
- Nee
- Ik kom uit het buitenland

Hoe lang verblijft u in uw vakantiegebied?

- Één dag
- Langer dan één dag

Waarom heeft u gekozen voor een Waddeneiland in plaats van het Noord Friese kustgebied.

Welke factoren speelden hierbij een cruciale rol ?

- Faciliteiten
- Natuur
- Attracties/Recreatiemogelijkheden
- Zandstrand
- Bereikbaarheid/Infrastructuur
- Verblijfplaats
- Gastvrijheid
- Bezienswaardigheden
- Uitgaansgelegenheden
- N.v.t.

Waar zou de Friese Noordkust volgens u mee moeten worden uitgebreid om het aantrekkelijker te maken voor toeristen en recreanten?

- Faciliteiten
- Natuur
- Attracties/Recreatiemogelijkheden
- Zandstrand
- Bereikbaarheid/Infrastructuur
- Verblijfplaats
- Gastvrijheid
- Bezienswaardigheden
- Uitgaansgelegenheden
- Niets, het is prima zoals het is

Kon u informatie vinden over de Friese Noordkust als toeristisch gebied?

- Ja
- Nee
- N.v.t.

Bedankt voor uw medewerking!!

Bijlage 2.1: Umfrage Nord-Deutsche Küste

Was ist Ihr Alter

.....

Wohnen Sie innerhalb von 100 Kilometern von Ihrem Urlaub?

- Ja
- Nein
- Ich komme aus dem Ausland

Wie lange werden Sie in Ihrem Urlaub sein?

- Einen Tag
- Für mehr als einen Tag

Wie zufrieden sind Sie mit dem Vorhandensein von Einrichtungen in diesem Bereich?

	--	-	+/-	+	++
Einrichtungen	☐	☐	☐	☐	☐
Natur	☐	☐	☐	☐	☐
Attraktionen/Erholung	☐	☐	☐	☐	☐
Sandstrand	☐	☐	☐	☐	☐
Erreichbarkeit /Infrastruktur	☐	☐	☐	☐	☐
Aufenthaltort/Residenz	☐	☐	☐	☐	☐
Gastfreundschaft	☐	☐	☐	☐	☐
Nachtleben	☐	☐	☐	☐	☐
Sehenswürdigkeiten	☐	☐	☐	☐	☐

Warum haben Sie das Festland von Nord-Deutschland ausgewählt statt der Inseln im Wattenmeer?

- Einrichtungen
- Natur
- Attraktionen/Erholung
- Sandstrand
- Erreichbarkeit/Infrastruktur
- Aufenthaltort/Residenz
- Gastfreundschaft
- Nachtleben
- Sehenswürdigkeiten
- Nicht zutreffend

Konnten Sie viele Informationen finden über Ihr Urlaubsziel?

- Ja
- Nein
- Nicht zutreffend

Vielen Dank für Ihre Zeit!!

Bijlage 2.2: Survey North German Coast

What is your age:

.....

Do you live in a radius of 100 kilometres from your holiday destination?

- Yes
- No
- I am from abroad

How long are you staying in this holiday region?

- One day
- Longer than one day

How satisfied are you with the presence of the facilities in this area?

	--	-	+/-	+	++
Facilities	☐	☐	☐	☐	☐
Nature	☐	☐	☐	☐	☐
Attractions/Recreation	☐	☐	☐	☐	☐
Sand beaches	☐	☐	☐	☐	☐
Accessibility/Infrastructure	☐	☐	☐	☐	☐
Residence during stay	☐	☐	☐	☐	☐
Hospitality	☐	☐	☐	☐	☐
Nightlife	☐	☐	☐	☐	☐
Sights	☐	☐	☐	☐	☐

Why did you choose for the mainland coast of Northern Germany instead of the islands in the "Wattenmeer"?

- Facilities
- Nature
- Attractions/Recreation
- Sand beaches
- Accessibility/Infrastructure
- Residence during stay
- Hospitality
- Sights
- Nightlife
- N/A

Could you find any information about your holiday region?

- Yes
- No
- N/A

Thank you for your time!!

Bijlage 3: Normaliteitstoetsen

Tests of Normality voor enquête Vlieland^{b,c,d,e,f,g}

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Leeftijd Respondenten	,147	30	,096	,958	30	,281
Woonplaats binnen een straal van 100 kilometer van verblijfplaats	,440	30	,000	,577	30	,000
Faciliteiten	,539	30	,000	,180	30	,000
Natuur	,440	30	,000	,577	30	,000
Zandstrand	,354	30	,000	,637	30	,000
Verblijfplaats	,389	30	,000	,624	30	,000
Gastvrijheid	,488	30	,000	,492	30	,000
Bezienswaardigheden	,517	30	,000	,404	30	,000
N.v.t.	,537	30	,000	,275	30	,000
Eilandgevoel*	,473	30	,000	,526	30	,000
Familie*	,537	30	,000	,275	30	,000
Faciliteiten	,539	30	,000	,180	30	,000
Natuur	,537	30	,000	,275	30	,000
Attracties/Recreatiemogelijk heden	,539	30	,000	,180	30	,000
Zandstrand	,517	30	,000	,404	30	,000
Verblijfplaats	,537	30	,000	,275	30	,000
Bezienswaardigheden	,528	30	,000	,347	30	,000
Uitgaansgelegenheden	,539	30	,000	,180	30	,000
Niets, het is prima zoals het is	,372	30	,000	,632	30	,000
N.v.t.*	,488	30	,000	,492	30	,000
Goede vindbaarheid informatie vakantiegebied	,473	30	,000	,526	30	,000

a. Lilliefors Significance Correction

b. Duur verblijf in vakantiegebied is constant. It has been omitted.

c. Attracties/recreatiemogelijkheden is constant. It has been omitted.

d. Bereikbaarheid/Infrastructuur is constant. It has been omitted.

e. Uitgaansgelegenheden is constant. It has been omitted.

f. Bereikbaarheid/Infrastructuur is constant. It has been omitted.

g. Gastvrijheid is constant. It has been omitted.

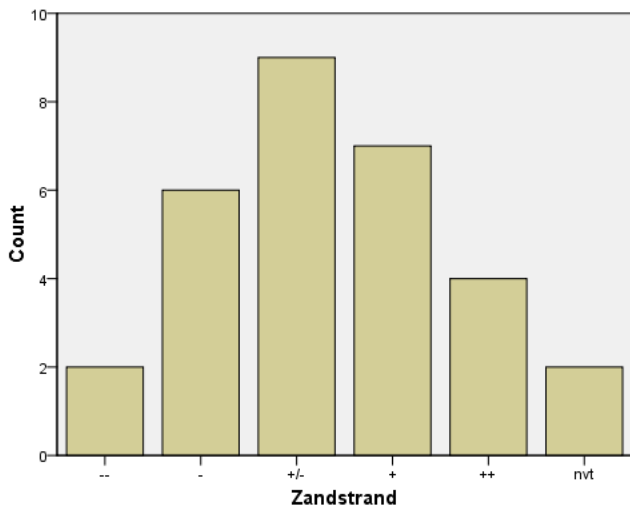
Tests of Normality voor enquête Greetsiel

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Leeftijd Respondenten	,104	30	,200*	,975	30	,673
Woonplaats binnen een straal van 100 kilometer van verblijfplaats	,454	30	,000	,586	30	,000
Duur verblijf in vakantiegebied	,389	30	,000	,624	30	,000
Voorzieningen	,315	30	,000	,804	30	,000
Natuur	,315	30	,000	,739	30	,000
Attracties/Recreatiemogelijk heden	,186	30	,010	,898	30	,008
Zandstrand	,176	30	,019	,943	30	,107
Bereikbaarheid/Infrastructuur	,332	30	,000	,766	30	,000
Verblijfplaats	,284	30	,000	,853	30	,001
Gastvrijheid	,300	30	,000	,749	30	,000
Uitgaansgelegenheden	,290	30	,000	,851	30	,001
Bezienswaardigheden	,300	30	,000	,787	30	,000
Voorzieningen	,537	30	,000	,275	30	,000
Natuur	,488	30	,000	,492	30	,000
Attracties/Recreatiemogelijk heden	,473	30	,000	,526	30	,000
Zandstrand	,539	30	,000	,180	30	,000
Bereikbaarheid/Infrastructuur	,337	30	,000	,638	30	,000
Verblijfplaats	,423	30	,000	,597	30	,000
Gastvrijheid	,473	30	,000	,526	30	,000
Uitgaansgelegenheden	,539	30	,000	,180	30	,000
Bezienswaardigheden	,473	30	,000	,526	30	,000
Nvt.	,517	30	,000	,404	30	,000
Goede vindbaarheid informatie vakantiegebied	,415	30	,000	,621	30	,000

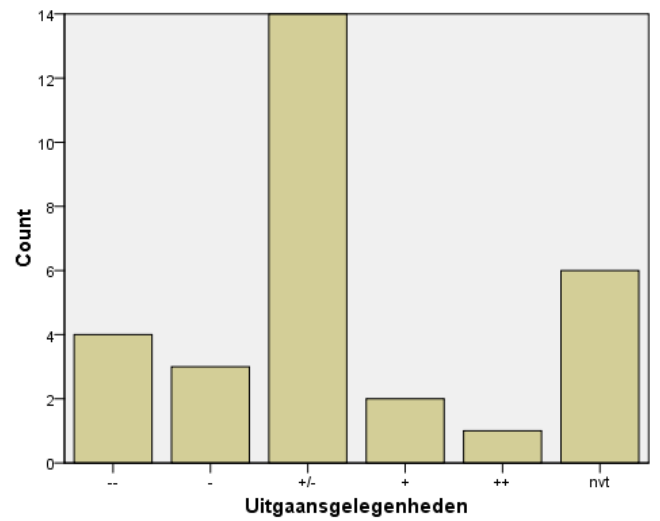
*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

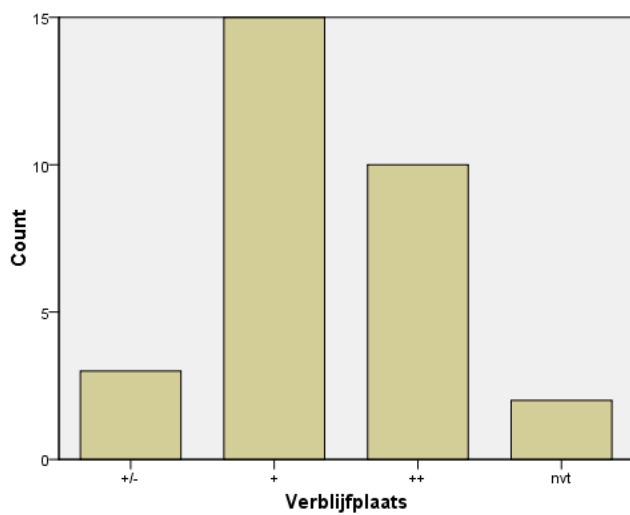
Bijlage 4: Figuren

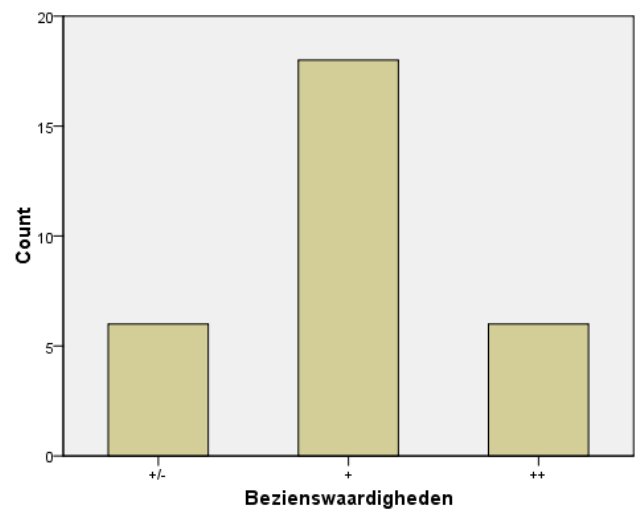
Figuur 6.1. Zandstrand

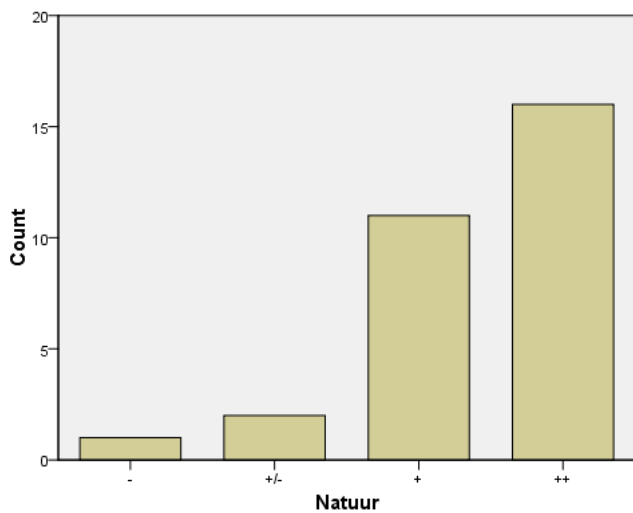
Figuur 6.2. Uitgaansgelegenheden

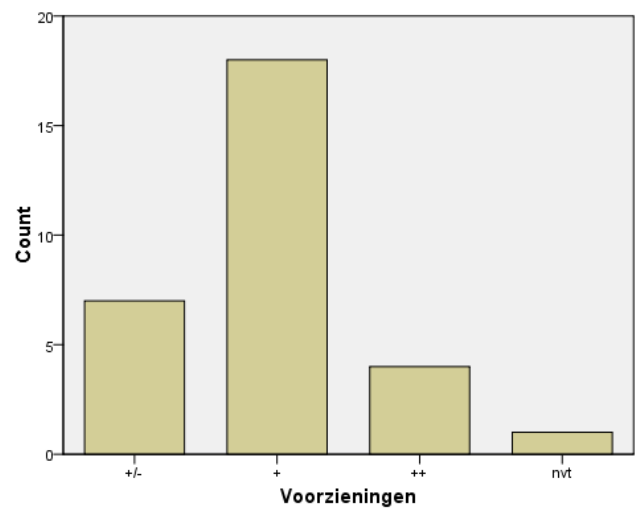
Figuur 6.3. Verblijfplaats

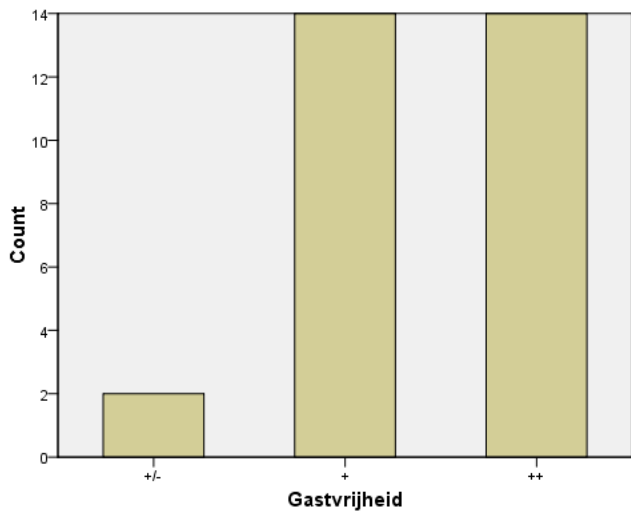
Figuur 6.4. Bezienswaardigheden

Figuur 6.5. Natuur

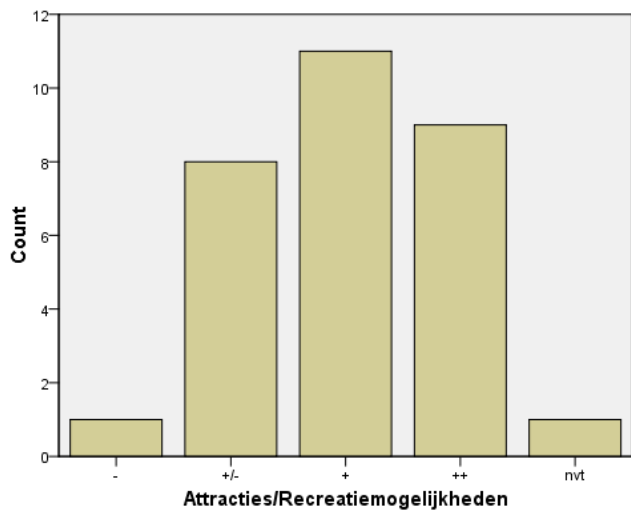
Figuur 6.6. Voorzieningen

Figuur 6.7. Gastvrijheid

Figuur 6.8. Bereikbaarheid/Infrastructuur

Figuur 6.9. Attracties/Recreatiemogelijkheden